

jelentőségét, de azt tekintette legfontosabb feladatának, hogy a sajátost az általános-hoz kapcsolja. E feladat ma is fontos. Szükség van azonban a „különös” létének, megmagyarázhatóságának és értelmének ismételt hangsúlyozására. Itt mi tulajdonképpen újból elfogadjuk a régi regionális földrajz kihívását, de elutasítjuk az általa adott válaszokat. Miközben elismerjük tehát az általa felvetett probléma fontosságát, ismertetjük saját, meglehetősen újszerű megoldásainkat.

Fordította Barta Györgyi és Daróczi Eta

HORVÁTH GYULA:

A REGIONÁLIS POLITIKA KÖZPONTI IRÁNYÍTÁSA EURÓPÁBAN

A regionális politika irányításában részt vevő szervek és szervezetek közötti munkamegosztás jellege, a központi és a helyi-területi kormányzatok tevékenységének összehangolt működése a területfejlesztési célkitűzések megvalósításának egyik feltétele.

Az európai regionális politikák többségének a fejlődését az intézményi szerkezet változása kísérte, a területfejlesztési célok módosulása vagy a gazdaságirányítás átalakítása hatással volt a regionális fejlesztési döntési mechanizmus szubjektumainak az átrendeződésére is.

A szervezeti változások indítékait vizsgálva azt tapasztalhatjuk, hogy az új struktúrák kialakítását befolyásoló tényezők általában a következők:

- a) A gazdaság- és társadalompolitikai célok, módszerek és eszközök változása;
- b) A regionális politika súlypontjainak átrendeződése, a politika objektumainak, térbeli kereteinek módosulása;
- c) A közigazgatási területbeosztás reformja, a helyi önkormányzatok strukturális és funkcionális átszervezése.

Általánosnak tekinthető az a tendencia, hogy a regionális irányítás szervezeti rendszerének változására leginkább e három környezeti elem együttes megjelenése van befolyással, bár az is tapasztalható, hogy egy-egy komponens radikális irányváltotása is képes a központi területi irányítást átalakítani.

A regionális politikai célok és eszközök változása leginkább akkor váltja ki a szervezeti felülvizsgálat igényét, ha a területfejlesztés dinamizálása a központi kormányzati politika programatikussá válik, s ezt decentralizált úton, a helyi-területi kormányzatok anyagi kompetenciájának a szélesítésével kívánja megoldani.

Az ágazati kormányzati szervek, a központi regionális politikai irányító szervezet és a helyi önkormányzatok közötti munkamegosztás rendje a tőkés és a szocialista

országokban eltérően alakul, de különbségek figyelhetők meg az egyes országcsoportokon belül, az állam unitárius vagy föderalizált berendezkedéséből adódóan is.

E tanulmány célja, hogy áttekintő képet adjon az európai országok központi államigazgatási szerveinek a kormányzati irányítás és a regionális politikai stratégiák sajátosságaiba ágyazott regionális irányító funkcióiról, bemutassa a regionális fejlesztés központi irányító szerveinek fejlődését, és következtetéseket vonjon le a magyar központi terület- és településfejlesztési irányítás átalakítása szempontjából.

1. A regionális fejlesztés központi intézményei az európai tőkés országokban

A tőkés országok területi-gazdasági struktúrája általában két- vagy háromfokozatú, az NSZK-ban négyfokozatú. A központi és a területi szervek közötti munkamegosztás minőségét az államszervezet típusa befolyásolja. A régió közigazgatási intézményként (teljesen eltérő sajátosságokkal) Franciaországban, Olaszországban, Spanyolországban, Görögországban és Belgiumban működik. (A Landok az NSZK-ban is lényegében regionális kormányzatoknak tekinthetők.) A 60–70-es évtizedben valamennyi országban közigazgatási reformokat hajtottak végre. A strukturális reformok több országban a településirányítás koncentrációjához vezettek (1. táblázat). Új irányítási módszerek léptek működésbe, a településközi együttműködés közös intézmények létesítésében és üzemeltetésében öltött testet, a településirányítás hatékonysága fokozódott. A közvetlen és a képviselői demokrácia fejlődése regionális fejlesztési tényezővé vált.

A tőkés országok nemzetgazdaságainak fejlesztésében a regionális politika markáns szerepe azzal magyarázható, hogy a regionális politika objektumai, stratégiai céljai és eszközei a társadalmi-gazdasági politika minden szférájába beépülnek, a gazdaságirányítás vertikális és horizontális szervezésében speciális intézmények vesznek részt. A szervezetek közötti munkamegosztást, s általában a regionális fejlesztési stratégiákat, azok céljait és eszközeit törvényekben rögzítik.

1. táblázat

A helyi önkormányzatok számának alakulása a közigazgatási reformok nyomán

Ország	A helyi önkormányzatok száma a közigazgatási reform	
	előtt	után
Belgium	2568	589
Dánia	1298	275
NSZK	24386	8501
Norvégia	744	453
Svédország	2498	282

A regionális stratégiák és gazdaságpolitikai eszközök közös vonásai a tőkés országokban abból is fakadnak, hogy az Európai Gazdasági Közösség szakosított regionális fejlesztési és politikai intézményeket tart fenn. A közös vonások erősödése annak

ellenére tendencia jellemű, hogy az egyes országok regionális politikájában a sajátos problémák megoldását szolgáló eszközök nagyszámú változataival találkozhatunk. Közös vonás például az, hogy a regionális politika végrehajtására a szervezeti sokféleség a jellemző; a regionális fejlesztésben multinacionális vállalatok és magántőkés vállalkozások, központi szervek és dekoncentrált szervezetek, helyi önkormányzatok és regionális fejlesztési ügynökségek vesznek részt, a nemzeti regionális célkitűzések és a történelmi hagyományok azonban például a regionális fejlesztési képviselők legkülönbözőbb típusait fejlesztették ki.

A regionális politika központi kormányzati irányításban való megjelenését illetően a sajátos vonások uralkodnak. Egy országban önálló központi kormányzati szerv felelős a regionális politikáért, az országok nagy részében egy központi államigazgatási szerv fő feladatként más funkciók mellett látja el azt, míg másutt a regionális politikai irányítási jogosítványok több ágazati kormányzati szerv között oszlanak meg.

A vizsgált 15 európai tőkés ország közül *önálló központi regionális kormányzati szerv* csak *Franciaországban* működik. Franciaországban a sajátos regionális célkitűzések kidolgozására és végrehajtásuk ellenőrzésére 1963-ban hozták létre a miniszterelnöknek alárendelt minisztériumközi szervet, a Délégation á l'Aménagement du Territoire á l'Action Régionale-t (DATAR-t). Az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium helyett e szerv lett a regionális politika kormányzati felelőse. Fő feladata a kormány regionális politikájának alakítása, a kormányzati és a helyi-területi önkormányzati regionális politikák összehangolása, a 22 francia régió fejlesztésének koordinálása. Emellett a szakosított kormányzati szervek is kiépítették saját ágazati területfejlesztési szerveiket, például a Városrendezési és Lakásügyi Minisztérium keretében általános területfejlesztési és környezeti felügyelőség működik. Gazdag a francia régiók fejlesztési intézményrendszere is. Az intézményi struktúra a régió sajátosságaira épül. Az iparilag gyengén fejlett 8 régióban iparfejlesztési bizottságok tevékenykednek. E szervek vezetőit a miniszterelnök nevezi ki, ők egyben a DATAR megbízottjaiként végzik munkájukat. A DATAR a regionális politika végrehajtásához jelentős anyagi eszközökkel rendelkezik.

A Benelux államokban a regionális irányítási rendszer hagyományosan fejlett.

Belgiumban már az 50-es évek végén – differenciált övezeti fejlesztési politikát dolgoztak ki, s kötelezővé tették az ágazati és területi tervek összehangolását. Az 1970. évi területfejlesztési törvény az országot három régióra osztotta, s ezekben regionális fejlesztési tanácsokat hozott létre. Kezdetben ezek a központi kormányzat elképzeléseit adaptálták saját régiójukra, majd 1974-ben, a politikai-közigazgatási reformokkal párhuzamosan, önálló regionális politikai jogosítványokat kaptak. Jogszabályok rögzítik önálló tervezési, gazdaság- és településfejlesztési, környezetvédelmi és természeti erőforrás hasznosítási kompetenciájukat. A régiókat alkotó megyékben területfejlesztési társaságok (SDR) alakultak, feladatuk a községi termelőerők fejlesztésének és működésének koordinálása. A belga regionális politika alapvetően tehát decentralizált, a központi kormányzati gépezetben regionális fejlesztési részlegek minden minisztériumban található, a kormányzati koordináció letéteményese a Központi Gazdasági Tervhivatal.

A *holland* területi irányítás több ágazati minisztérium és szervezet között osz-

lik meg. A területrendezési tervezés irányítása a Lakásügyi és Területrendezési Minisztérium és a Nemzeti Területrendezési Képviselő feladata. Ez utóbbi mellett jeles szakemberekből tanácsadó testület működik. A területfejlesztési politika irányításában a legtöbb jogosítvánnyal a Gazdasági Minisztérium rendelkezik, de erős a közlekedési, a vízügyi, a közmunkaügyi, az egészségügyi és környezetvédelmi minisztériumok hatása a regionális politika alakítására. Holland szerzők egyértelműen utalnak arra, hogy bár a regionális politika itnézményrendszere önmagában hatékonynak tekinthető, az irányító szervek közötti koordináció hiánya miatt az ágazati regionális politikák nehezen integrálhatók egységes rendszeré.

A tőkés országok közül a regionális irányításnak *Nagy-Britanniában* van a leghosszabb múltja. Az 1930-as évek közepén megjelent Special Areas Act-től napjainkig több fejlődési periódus jelölhető ki a brit regionális politikában. A kormányzati változásokhoz is köthető egyes szakaszokban a regionális fejlesztési súlypontok különbözőségei ellenére konstans stratégiai elem volt a gazdasági tervezési körzetek működtetése és a regionális központi irányítás szervezetének ágazatilag tagolt rendszere. A regionális fejlesztés központi irányítását ma két államigazgatási szerv, a Kereskedelmi és Ipari, valamint a Környezeti Minisztérium végzi. E két csúcsmisztérium közül az előbbiben miniszteri irányítása alatt önálló iparfejlesztési hivatal (a brit államigazgatási rendszerben ez „kis minisztérium”) működik, amelynek feladata a brit ipar szerkezeti átalakítása, a regionális iparpolitika céljainak és eszközeinek kidolgozása, a fejlesztések koordinálása és ellenőrzése. Az utóbbi minisztérium hatáskörébe jelenleg a környezetvédelem mellett a tervezés, a helyi igazgatás, a lakásügy, a vízügy is beletartozik. Mindkét minisztérium regionális hivatalokat tart fenn a nagy gazdasági körzetekben. Az államigazgatási szervek mellett a regionális fejlesztésben nagy számban vesznek különféle közjogi testületek és fejlesztési képviselők részt. A konzervatív kormányzat különösen támogatja a helyi hatalom és a gazdálkodók autonóm együttműködésén alapuló, kistérségi fejlesztésekre irányuló társulások, városfejlesztési testületek, vállalkozási övezetek tevékenységét. A négy nagy regionális fejlesztési képviselő közül a Skót Fejlesztési Képviselő tevékenysége a legkiterjedtebb.

A jelenlegi brit intézményrendszer kritikusai a kormányzat széttagolt szerveinek, a különböző minisztériumoknak és képviselőknek a koordinálásában, a területi társadalmi-gazdasági folyamatokra befolyást gyakorló intézmények széttagoltságának felszámolásában látják a regionális politika szervezeti átalakításának célját. Ennek érdekében a központi kormányzatban a regionális politika önálló intézményének a megalakítását sürgetik; továbbá a regionális keretek gazdaságpolitikai hatalommal való felruházása mellett érvelnek. Lényeges következtetésük, hogy egy leendő koordinációs szervnek (akár tárcaközi bizottság, akár minisztériumi szervezet legyen is az) anyagi eszközökkel is rendelkeznie kell.

A brit rendszerhez hasonlóan a regionális politika irányítása több ágazati szerv között oszlik meg *Irországbán* is. Az ír regionális politika iparfejlesztési orientációja miatt az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium keretében működő központfejlesztési és ipartelep bizottság részlegei a 9 ír régióban működnek, regionális szervezeteket tart fenn több ír ágazati minisztérium is. Az ágazati politikák összehangolását a Tárcaközi Regionális Bizottság végzi. Az országban több regionális fejlesztési képviselő működik, közülük a legkiépültebb az Industrial Development Authority (IDA).

Az NSZK és Olaszország alkotmányos szabályozása a regionális politikai teendők ellátását a tartományokra (régiókra) bízta, amelyek regionális szerveik útján gondoskodnak a szövetségi (Olaszországban kormányzati) jogszabályokban reájuk háruló feladatok ellátásáról.

Az *NSZK-ban* a regionális fejlesztés irányításának nincs központi szövetségi szerve. A Szövetségi Tárcaközi Regionális Gazdaságpolitikai Tanács a tartományi fejlesztési elképzelések összehangolásával foglalkozik, a regionális politika megvalósítása a Landok gazdasági minisztériumainak a feladata. A területfejlesztés és a területrendezés irányítása az NSZK-ban elkülönül egymástól.

Az *olasz* regionális politika is lényegében decentralizált alapokra épül. A regionális politika alanyai a régiók tanácsai, gazdaságfejlesztési bizottságai, a szakigazgatási szervek. A regionális tervezésnek és fejlesztésnek országos hatáskörű szerve lényegében nincsen. A Területrendezési, Lakásügyi és Közmunkaügyi Minisztérium funkciója csupán a településrendezés igazgatására terjed ki. Az olasz parlament regionális fejlesztési bizottsága egy 1980. évi jelentésében arra a megállapításra jutott, hogy a központi kormányzat, a régiók és a helyi önkormányzatok regionális tervezési tevékenysége koordinálatlan, a központi államigazgatás regionális politikai céljait az ágazati politikákban rögzítik, ezek horizontálisan azonban összehangolatlanok, a régiók pedig akár a központi céloktól függetlenül is meghatározhatják autonóm fejlesztési stratégiájukat. A regionális kormányzatok szakigazgatási szervei a vertikális, a minisztériumokhoz kötődő kapcsolatok erősítésére törekednek. A bizottság javaslatot tett egy regionális politikát irányító kormány szerv felállítására.

Az olasz regionális politika legfontosabb intézménye, a *Cassa per il Mezzogiorno*, nem kormányzati szerv, hanem a Dél-Olaszország fejlesztésére létrehozott interminisztériális fejlesztési szervezet. Működésének tapasztalatait azonban a szakértők érdemesnek tartják az egységes regionális irányítási szervezet kialakításánál figyelembe venni.

Az Ibériai félsziget két országában a központi területi irányítás, elsősorban az állami berendezkedés különbözőségei miatt, eltérő formában és szervezetekkel működik.

Spanyolország 1975 előtti intézményrendszere a centralizált irányításra jellemző formában működött. A központi ágazati szervek saját fejlesztési politikákat dolgoztak ki, a területrendezést és a településtervezést a Lakásépítési Minisztérium irányította. A fasiszta diktatúra megdöntése utáni politikai és alkotmányos változások hatással voltak a regionális intézményrendszerre is. Az ország multiregionális állam lett. A spanyol tartományok politikai, gazdasági és igazgatási autonómiát kaptak. Több tartományban területpolitikai és urbanisztikai minisztérium szerveződött. Ezek feladata a spanyol regionális fejlesztés alapdokumentumainak, a területfejlesztési és koordinációs terveknek a kidolgozása. A központi kormányzat csak a területrendezési tervezésben kompetens, ezt a funkciót a Közmunkaügyi és Urbanisztikai Minisztérium gyakorolja. Spanyolország EGK-hoz való csatlakozása felvetette a központi kormányzati jogosítványok bővítését, az átszervezések egy központi területi irányító szerv létrehozását is célul tűzték ki.

Portugália egységes állam, regionális politikája centralizált. A regionális fejlesztés objektuma a 274 települési közösség. Számtalan javaslat született igazgatási-

tervezési régiók létrehozására. A regionális politika központi kormány szerve a Gazdasági Minisztérium.

Gyökeres politikai kurzusváltás reformálta meg *Görögország* regionális politikáját is. A diktatúra idején a Koordinációs Minisztérium volt a regionális fejlesztés felelőse. A minisztérium két hivatala közül a Központi Regionális Fejlesztési Igazgatóság a helyi fejlesztésekkel, a Tervezési és Gazdaságkutató Központ pedig az országos regionális problémákkal foglalkozik. Sem koordinálásukra, sem pedig a nemzeti regionális fejlesztési célkitűzések világos megfogalmazására alkalmas központi szerv nem létezett.

1974 után megszervezték a Tervezési és Környezeti Minisztériumot, a Nemzetgazdasági Minisztérium regionális fejlesztési hivatalát, a Regionális Tervezési és Környezetvédelmi Nemzeti Bizottságot, lakás- és várostervezési részvénytársaság alakult. Új regionális fejlesztési törvényt fogadtak el. A regionális politika végrehajtásában fokozódott a helyi szervek szerepe, bővültek eszközeik. Decentralizálódott a közigazgatás, az országot a regionális fejlesztés tervezésének koordinálása érdekében 13 régióra osztották. A régiókban választott tanácsok és kis létszámú koordinációs apparátusok működnek.

A szövetséges tartományokból álló *Ausztriában* a Landok regionális politikáját először egy minisztériumi bizottság koordinálta, majd 1971-ben megalakították az Österreichische Raumordnungskonferenz-et (ÖROK), ennek feladata, hogy összehangolja a szövetségi, a tartományi és a helyi fejlesztési célkitűzéseket. 1973-ban a Kancellári Hivatalban regionális tervezési igazgatóság alakult azzal a céllal, hogy koordinálja szövetségi minisztériumok, a tartományok, az ÖROK fejlesztési tevékenységét. A tartományok tervezési szerveiket saját hatáskörben építhetik ki.

Dánia első regionális fejlesztési törvénye 1958-ban a regionális koordinációt a Kereskedelmi Minisztérium irányítása alatt működő Regionális Fejlesztési Tanácsra bízta. Az 1970. évi közigazgatási reform, amely kétszintű igazgatást vezetett be, a regionális fejlesztési tervezés végrehajtó központi szerve a Környezeti Minisztérium lett, s az öt dán régióban regionális fejlesztési bizottságokat működtet. A központi regionális fejlesztési apparátussal párhuzamosan tevékenykedik a már említett 11 tagú dán Regionális Fejlesztési Tanács, amely független testület, de igen szoros szálakkal kötődik az Ipari Minisztériumhoz. Tagjait az ipari, a belügy-, a pénzügyminisztérium, a Dán Iparosok Szövetségének, a szakszervezeti központ, a városok szövetségének és a megyék szövetségének a képviselői adják. Adminisztratív szerve a regionális fejlesztési igazgatóság. Ez a fejlesztési bizottság tekinthető ma a dán regionális politika legfontosabb iniciátorának.

A skandináv államok decentralizált regionális fejlesztési politikáinak elsődleges objektumai a helyi közösségek. Ezért olyan erősek a helyhatóságok központi irányítását végző szervek, Norvégiában a Munkaügyi és Kommunális Minisztérium, Svédországban a Helyi Igazgatási Minisztérium. Finnországban a Belügyminisztérium területi politikai apparátusai. A speciális regionális programok és ösztönzők kidolgozásáért az ágazati szervek mellett a tervhivatalok regionális tervezési részlegei a felelősek. A skandináv államokban jelentős a parlamentek szerepe regionális fejlesztés végrehajtásának ellenőrzésében.

Összegezve a tőkés országok központi államigazgatási szerveinek a regionális politika irányításában elfoglalt helyét, a következő képet kapjuk (2. táblázat).

A regionális fejlesztésért felelős központi államigazgatási szervek

Megnevezés	Tárca-közi szerv	Gazdasági Minisztérium	Ipari Min.	Környezet- védelmi Min.	Bélg- és Helyi Igazgatási Min.	Területrendezési és Városfejlesztési Minisztérium	Tervhivatal	Miniszterelnöki hivatal	Egyéb ágazati szerv
Franciaország	X								
Belgium							X		
Hollandia		X		X		X			X
Nagy-Britannia		X		X					
Irország	X	X							
NSZK		X							
Olaszország						X			
Spanyolország						X			
Portugália		X							
Görögország		X		X					
Ausztria								X	
Dánia			X	X					
Finnország					X		X		
Svédország					X		X		
Norvégia					X		X		

2. A regionális irányítás az európai szocialista országokban

A szocialista országok általános területfejlesztési célkitűzései közismertek, ezeket nem ismertetjük. Köztudomású az is, hogy a tervgazdaságok központi irányítási rendszerei az 50-es évekre visszanyúló közös gyökerekből táplálkoznak, a központi intézményrendszer strukturális alapjait akkor az 1936. évi szovjet alkotmány szellemében rakták le. A közigazgatási irányítás elméleti vezérmotívuma a demokratikus centralizmus volt. Ennek formalizált értelmezése nyomta rá bélyegét a központi és a helyi-területi szervek kapcsolati viszonyaira is. Hivatalosan deklarálták ugyan a helyi-területi népképviselői szervek döntési önállóságát, ténylegesen — legalábbis gazdaságfejlesztési értelemben — azonban a központi szervek végrehajtó hatalmaiként működtek. A centralizált gazdaságirányítást az ágazatilag tagolt központi államigazgatási intézmények szolgálták a legjobban.

A 60-as években a szocialista országok gazdaságirányítási mechanizmusaiiban kisebb-nagyobb változások történtek, ezek azonban az intézményrendszert gyökeresen nem változtatták meg. Noha valamennyi országban ez idő tájt jelentek meg a hosszú távú terület- és településfejlesztési dokumentumok, intézményszerkezeti kérdések csak elvétve fordulnak elő bennük. A gyakorlati cselekvést az az illúzió motiválta, hogy a termelőerők területi elhelyezésének racionalizálása központi tervezéssel és a helyi-területi szervek tevékenységével megvalósítható.

A területi tervezés bázisintézményei továbbra is az országos tervhivatalok maradtak, a terület- és településrendezést pedig a központi építésügyi szervek irányították.

Lényegében ez a – Magyarországon is érvényes – irányítási szisztéma működik a szocialista országokban napjainkban is.

Különbségek a megoldási módozatokban azonban természetesen vannak. A föderalizált államokban – Csehszlovákiában és a Szovjetunióban – a szövetségi köztársaságok tervhivatalai és építésügyi szervei a területfejlesztés két ágának felelősei. Sem köztársasági, sem össz-szövetségi koordinációs szervek nincsenek. A pénzügyi erőforrások centralizációja miatt ezek a megoldások nem tekinthetők decentralizált formának. Szemben Jugoszláviával, ahol a területfejlesztés önálló köztársasági feladat, az intézmények is föderatív alapokon szerveződtek. A központi kormányzat csak az ágazati fejlesztések koordinálására hivatott. A regionális politikai központok autarch fejlesztési törekvései sajátos köztársasági ideológiákban nyilvánulnak meg. Szakértők sürgetőnek tartják az átfogó területfejlesztési politika kidolgozását, intézményi alapjainak reformját.

Lengyelországban a tervhivatal mellett – amely a szocialista országokban egyedülálló módon decentralizált regionális gazdaságfejlesztési bizottságokat és osztályokat tart fenn – a Területgazdálkodási, Közigazgatási és Környezetvédelmi Minisztérium hatáskörébe is tartoztak regionális fejlesztési feladatok. Az 1987. évi kormányzati reform következtében e minisztériumot is átszervezték, a változásokról nincsenek információink.

A korábbi bolgár regionális irányítási rendszert – amelyben a két tipikus szerven kívül az államtanácsnak is volt területfejlesztési testülete – az új közigazgatási reform jelentősen érintette. Várható, hogy a regionális politika irányításának intézményi rendszere változik, a koordinációt önálló szerv végzi majd.

Romániában a regionális fejlesztés felső szintű koordinációs szerve a Területfejlesztési Párt és Állami Központi Bizottság. A tanács elvileg a központi ágazati szervek és a néptanácsok területfejlesztési döntéseit koordinálja. Működése az utóbbi években formális.

* * *

A központi államigazgatási szervek területi irányítási funkcióit áttekintve az alábbi megállapításokat összegezhetjük:

a) A gazdaságilag fejlett európai tőkés országokban a regionális politika irányítása tervezési, szabályozási és intézményi elemekre épül. A regionális politika a társadalmi-gazdasági fejlesztés tényleges részpolitikája. Politikai súlyát az is mutatja, hogy a pártpolitikai küzdelmekben fontos szerepet kap, hatalomra került politikai pártok és mozgalmak rendszerint újrafogalmazzák a regionális fejlesztés súlypontjait.

b) A regionális fejlesztés alanyai nem korlátozódnak csupán a központi és a helyi közigazgatási szervekre, hanem különböző típusú intézmények és szervezetek, vállalkozási formák, érdekképviseltek vesznek részt a területfejlesztés irányításában. A regionális fejlesztési korszakváltások felülvizsgálatra kényszerítik a szervezetek közötti munkamegosztás tartalmát és formáit.

c) A tőkés országokban a regionális politika központi irányításáért általában több államigazgatási szerv felelős. A 15 országban feltárt 25 központi szerv közül 7

esetben gazdasági vagy ipari minisztérium, 4 esetben környezetvédelmi minisztérium, 3-3 esetben belügy- és közigazgatási minisztérium, illetve tervhivatal, valamint 6 esetben egyéb szervek felelősek a regionális politikáért. Franciaországban és Írországban tárcaközi szerv dolgozza ki vagy koordinálja a regionális politikai elképzeléseket. A területfejlesztés két ágának intézményi elkülönülése a decentralizált regionális politikát folytató országokban, Olaszországban, Spanyolországban, továbbá Hollandiában figyelhető meg. Általános vonás, hogy az egyéb ágazati szervek központi regionális fejlesztési apparátusokat (minisztériumi csoportokat, osztályokat) működtetnek.

Azokban az országokban, amelyekben a regionális politika irányítása széttagolt, erős törekvés jelentkezik a szervezeti koordináció alapjainak megeremtésére. Figyelmet érdemlő az irányítás demokratizálódása, a központi regionális államigazgatási szervek mellett sok országban érdekképviselői szervek és tudományos intézmények képviselőiből álló testületek működnek.

d) A hagyományosan területi tervezésre és területrendezési tervezésre tagolt szocialista országokbeli irányító szervek funkcióit a kormányzati és gazdaságirányítási reformok várhatóan érinteni fogják.

e) A nemzetközi tapasztalatok alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy Magyarországon a regionális fejlesztés hosszú távú feladatai a regionális politika markánsabb központi államigazgatási megjelenítését teszik szükségessé. Erősíteni szükséges az ágazati minisztériumok döntéselőkészítésében a regionális konzekvenciák mérlegelését, a terület- és településfejlesztést a kormányzati politika rangjára kellene emelni azáltal, hogy annak irányítása egy központi államigazgatási szerv kompetenciája legyen.

IRODALOM

- BOWMAN, M.—HAMPTON, W. (szerk.) 1983: *Local Democracies. A Study in Comparative Local Government.* Lingman Cheshire, Melbourne.
- BUČEK, M.—HALIENA, J. 1984: *Oblastné planovanie v ČSSR a v krajinách RVHP.* Pravda, Bratislava.
- CLOUTH, H. D. 1981: *Regional Development in Western Europe.* John Wiley, Chichester.
- DEMKO, G. (szerk.) 1984: *Regional Development. Problems and Policies in Eastern and Western Europe.* Croom Helm, London.
- HUDSON, R.—LEWIS, J. R. (szerk.) 1982: *Regional Planning in Europe.* Pion, London.
- MÉNY, Y. 1984: *La réforme des collectivités locales en Europe. Stratégies et rezultats. Notes études documentaires.* 5. kötet.
- SMITH, B. C. 1985: *Decentralization. The Territorial Dimension of the State.* Georg Allen and Unwin, London.
- TRANIN, A. A. 1984: *Administrativno-territorial'naja organizacija kapitaliszticeszkogo gosudarstva.* Nauka, Moszkva.
- VANHOVE, N.—KLAASSEN, L. H. 1979: *Regional Policy: a European Approach.* Saxon House, Farnborough.
- ZEHETNER, F. (szerk.) 1982: *Reformen der Kommunen und Regionen in Europa.* Institut für Kommunalwissenschaften und Umweltschutz, Wien.
- YUILL, D.—ALLEN, K.—HULL, C. (szerk.) 1980: *Regional Policy in the European Community. The Role of Regional Incentives.* Croom Helm, London.